

**Die römische Eroberung Italiens von Adam Afzelius (Acta Jutlandica XIV, 3, Aarhus 1942, 204 Sider med to Kort).**

Det er et meget stort Arbejde, Dr. Afzelius har paataget sig for at vise, at det var naturligt, at Romerne tilsidst sejrede over hele Italien, fordi de sammen med deres Forbundsfæller til enhver Tid efter Areal og Befolkningstæthed var deres Modstandere overlegne.

Paa Grundlag af Belochs forudgaaende Undersøgelser og med en Videreførelse af dennes Metode gennemgaar Dr. Afzelius paa det omhyggeligste alle Italiens syv Regioner og trækker Linierne op for de enkelte Byers Omraade, saa godt det overhovedet lader sig gøre efter Kilderne og de forefundne Indskrifter.

Efter disse Arealbestemmelser, som efter min Mening er Bogens værdifuldeste Bidrag til Forskningen, gaar Forfatteren over til at bestemme Befolkningstallene for Italien før den 2. puniske Krig. Han støtter sig her ligesom ved sin Kritik af Censustallene over romerske Borgere ganske til Belochs klassiske Arbejder om Befolkningsspørgsmaalet i Oldtiden, og Udgangspunktet for hele Beregningen er Polybios' Angivelser (II Bog c. 23—24) af Romernes og deres Forbundsfællers mobile Styrker i Aaret 225. Ved en Række sindrige Beregninger, som til Kontrol sammenlignes med den nyeste italienske Statistik over Landdistrikternes Befolkningstal, naar Forfatteren til en Række Talstørrelser, om hvilke han forsikrer os, at de altid er afrundet til den Side, som vil være ugunstigst for hans ovennævnte Tese. Naar de alligevel viser, at Romerne i den givne Konstellation altid var talstærkest, kan det kun yderligere bekræfte Tesens Gyldighed.

Enhver kritisk Historiker vil sikkert paa Forhaand føle sig tiltalt af Forfatterens sunde Materialisme, der minder om det Ord, der tillægges Frederik den Store: »at Vorherre altid holder med den, der har de fleste Kanoner«. Men man gribes alligevel under Læsningen af en Følelse af, at Dr. Afzelius simplificerer Tingene lidt vel rigeligt.

Det hedder Side 11 i Afhandlingen: »Der Sieger kann überlegen sein 1. in der Feldherrnkunst, 2. in der Qualität der Soldaten, 3. in der Qualität und Menge der Waffen und der materiellen Hilfsmittel, 4. in der Anzahl der Soldaten. Mindestens einer dieser Faktoren muss vorhanden sein, um einen Part zum Sieg zu führen«.

Da Dr. Afzelius nu mener, at Romerne ikke i nogen af de tre første Henseender var de andre Italikere overlegne, opstiller han sin Tese, at det kun kan være i Mængden af Soldater, de har været

overlegne, og det er det, han saa vil bevise gennem de mange Enkeltundersøgelser.

Jeg bekender, at jeg stiller mig tvivlende til denne yderst skematiske Aitiologi. Det viser sig da ogsaa, at Forfatteren paa sine Steder giver Plads for andre Aarsagsopfattelser; han siger f. Eks. Side 168 om Samniterkrigen, der førte til Frafald af mange romerske Forbundsfæller: »Aber dank ihrer bekannten zähen Energie hielten die Römer den Samnitenbund in der Zange und gewannen in der Regel bald die abgefallenen Bundesgenossen zurück.« Om denne »sejge Energi« stod der jo ikke noget i de fire Punkter, der var Grundlaget for Problemstillingen. Forfatteren siger ogsaa et Par Sider længere henne (Side 173): »Es scheint, dass die römischen Staatsmänner eingesehen hatten, dass sie die Stellung des römischen Bundes ausbauen müssten, bevor den italischen Staaten im Ernste die Augen für die Gefahr von Rom her aufgingen.« Her er det forudseende politisk Klogskab, som tages med i Aarsagskomplekset, hvad der heller ikke har meget med den opstillede Tese at skaffe.

Iøvrigt har man under Læsningen af Bogen det Indtryk, at Dr. Afzelius regner med den Opfattelse, at alle andre Mennesker har ment, at det var ved et Mirakel, Romerne vandt Magten i Italien, og at han nu endegyldigt har løst denne Gaade. Hvor denne Opfattelse egentlig stammer fra, ved jeg ikke. Oldtidens Forfattere synes ikke at have haft den; de var jo fra Sparta fortrolige med et Landhegemoni støttet til Forbund indenfor Bystatens Ramme. Det er da heller ikke hertil, Polybios knytter den Problemstilling, hvorover han skriver sin Historie, men det, der for ham er »Miraklet«, der skal forklares, er hvorledes Landmagten Rom paa 53 Aar (219—167) kunde underlægge sig næsten alle Middelhavslandene. Polybios' »Mirakel« begynder altsaa først med Hannibal-Krigen længe efter Italiens Underkastelse.

I alt, hvad der vedrører Kendskabet til Kilderne og til den nyeste Forskning, er Dr. Afzelius overordentlig stærkt udrustet, og man maa beundre hans dybtgaaende Forskning, navnlig som før nævnt i det regionale. Med en let Drejning af Bogens Plan kunde den være blevet et Stykke »italienische Landeskunde«, som for os alle kan være tiltrængt.

Derimod er jeg ikke blevet saa overbevist af de Afsnit imod Slutningen, der har Berøring med ren Krigshistorie. Her kommer Tilslutningen til Belochs Kritik undertiden til at give hele Fremstillingen for meget Præg af Hypotese, hvorved hele Forfatterens statistiske Talapparat let kommer til at svæve i Luften. Som Eksempel herpaa vil jeg nævne Afsnittet om den store Samniter-

krig Side 159—170. Baade hos Livius (IX, 32) og hos Diodor (XX, 35 ff.) berettes det, at Romerne mod Slutningen af den saakaldte 2. Samniterkrig (fra 326—304) fik en haard Kamp at bestaa mod Etruskerne, hvilket endda førte til Uroligheder blandt Umbrenerne. Herom siger Beloch (röm. Gesch. S. 413): »Nun ist aber Fabius in seinem Consulat 295, wo er ebenfalls P. Decius zum Collegem hatte, nach Umbrien gezogen, hat dann gegen die Etrusker gekämpft, und mit Volsinii, Perusia, Arretium auf 40 Jahre Frieden geschlossen (Liv. X, 37,5) . . . Demnach ist der Etruskerkrieg unter dem Consulat des Q. Fabius und P. Decius 295 in das Amtsjahr derselben Consuln 308 hinaufgerückt worden . . .« Paa denne Maade forsvinder i Følge Beloch Etruskernes og Umbrenes Deltagelse i Samniterkrigen fuldstændig, hvad der naturligvis maa staa for Belochs egen Regning.

Selv om nu Dr. Afzelius slutter sig til denne Belochs Opfattelse, saa maa Læseren dog forlange at blive oplyst om Kildernes virkelige Indhold og om Afzelius' Argumenter for at forlade Kilderne, eller om ikke det saa i hvert Fald en Henviisning til Belochs Paastande. Men herom er der saa lidt Tale, at Dr. Afzelius endog bygger et Ræsonnement op, der lyder saaledes (Side 159): »Ich glaube daher, dass Roms Sieg auf etwas ganz anderem beruhte: Die expansive Politik der Samniten hatte alle ihre Nachbarn zu natürlichen Bundesgenossen des Staates gemacht, der den entscheidenden Kampf aufnahm. Rom dagegen hat sich durch seine vorsichtige defensive Politik im N und O den Etruskern, Sabinern und Aequern gegenüber den Rücken im Krieg gesichert.« (Fremhævelsen foretaget af mig).

Dette bliver efter min Mening en Hypotese oven paa en Hypotese, og Læseren burde være underrettet om, at Kilderne tværtimod beretter om en Krig mod Etruskerne. Og denne Oplysning maa være saa meget vigtigere, eftersom den berører selve den Tese, Forfatteren vil bevise. Skemaet paa Side 166, der viser 560 000 Indbyggere paa Samniter-Siden mod 760 500 paa Romer-Siden, er jo ikke meget værd, hvis der til Samniterne pludselig kommer 359 000 Etrusker og en vis Del af de 133 000 Umbrer (jfr. Side 171) som Krigspotential for disse to Regioner.

Det kan overfor dette Eksempel maaske være af Interesse at se, hvordan ældre Historikere har udtalt sig om Samniterkrigens Problematik. Mommsen har i Röm. Gesch. her mest holdt sig til Referat, men Wilh. Ihne (Röm. Gesch. I (1868), 360) gaar ind paa Problemet: »Der Sieg ward den Römern zu Theil, nicht weil sie mehr Tapferkeit, mehr Ausdauer oder Kriegstüchtigkeit besaßen, sondern weil ihre Kriegsführung planvoller

war, weil sie den gewonnenen Boden durch ihre Festungsanlagen hartnäckiger festzuhalten verstanden, und durch ihre schlaue Politik sich der Freundschaft der Nachbarn der Samniter versicherten. Diese Überlegenheit hatte ihren letzten Grund in dem einheitlichen, festen Bau des römischen Staates, in der ruhigen Besonnenheit, mit welcher der römische Senat die äussere Politik leitete, und in der unerschütterlichen Entschlossenheit, mit der die Römer jetzt, wie immer, ein einmal gestecktes Ziel unverrückt im Auge behielten«.

Som man vil se, er der adskillige Vendinger heri, som næsten kunde være brugt af Dr. Afzelius selv (jfr. ovenfor »den sejge Energi« og den »politiske Forudseenhed«). Men er dette rent menneskelige Sprog ikke nok saa indtrængende og nok saa overbevisende som mange konstruerede Tabeller. Franskmanden Eugène Cavaignac (*Histoire de l'antiquité* III (1914), 65) udtrykker sig endnu kortere om den samme Problematik vedrørende Roms Sejr over Samniterne: »La force de son gouvernement lui avait donné la victoire.« Det var det samme Resultat, Polybios kom til vedrørende Verdenserobringen. Udtømmende er saadanne Forklaringer naturligvis heller ikke, men de rører ved noget væsentligt, selvom de hverken lader sig fremstille grafisk eller i Tabeller.

*Hartvig Frisch.*

**Carsten Høeg: Introduktion til Cicero (Kbh. 1942, 328 Sider). — Hartvig Frisch: Ciceros Kamp for Republikken (Kbh. 1942, 327 Sider).**

I det 19. Aarh.s anden Halvdel var Ciceros Eftermæle ude for haard Medfart. Mommsens<sup>1</sup> skarpe og tilintetgørende Karakteristik og Drumanns<sup>2</sup> omhyggeligt gennemførte Anklageskrift, der Punkt for Punkt fremdrog Ciceros Svagheder, prægede i lang Tid Forskningen. Imod denne ensidige Fordømmelse havde allerede Boissier<sup>3</sup> taget til Orde i 1886, og i vort Aarhundrede er der indtraadt en Reaktion mod Cicerofordømmelsens Overdrivelser<sup>4</sup>.

Denne mere forstaaende og sympatiske Opfattelse af Cicero

<sup>1</sup> *Römische Geschichte* III (1856).

<sup>2</sup> *Geschichte Roms V—VI* (1844. 2. Udgave ved Groebe 1919—29).

<sup>3</sup> *Cicéron et ses amis*.

<sup>4</sup> Til de af Hartvig Frisch S. 16 Anm. 12 anførte Værker er der maaske her Grund til at tilføje Tenney Franks lille *Exposé »Cicero«* (London 1932) og Matthias Gelzers Artikel Cicero als Politiker i *Paulys Realencyclopädie* (2. Udgave VII A, 827—1091).